

CETRÀ, DANIEL. (2019). NATIONALISM, LIBERALISM AND LANGUAGE IN CATALONIA AND FLANDERS. PALGRAVE MACMILLAN

Sergi Morales-Gálvez*

Paraules clau: Catalunya; Flandes; liberalisme; llengua; nacionalisme; política lingüística.

BIBLIOGRAPHICAL REVIEW OF:

Cetrà, Daniel. (2019). Nationalism, liberalism and language in Catalonia and Flanders. Palgrave Macmillan.

Keywords: Catalonia; Flanders; liberalism; language; nationalism; linguistic policy.

*Sergi Morales-Gálvez, investigador postdoctoral PDM en filosofia política de la Universitat Catòlica de Lovaina (KU Leuven). sergi.morales@kuleuven.be

Citació recomanada: Morales-Gálvez, Sergi. (2019). [Recensió de l'obra: *Nationalism, liberalism and language in Catalonia and Flanders*]. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 71, 365-368. <https://doi.org/10.2436/rld.i71.2019.3321>

Al principi de l'any 2019 veia la llum aquesta obra del jove investigador Daniel Cetrà sobre nacionalisme i política lingüística a les democràcies liberals occidentals, que posa un especial èmfasi en dos casos complexos, els de Catalunya i Flandes. El Dr. Daniel Cetrà, actualment investigador postdoctoral al Centre on Constitutional Change de la Universitat d'Edimburg, analitza la usualment tensa relació entre les tradicions liberal i nacionalista, tant en la teoria com en la pràctica. I ho fa fent ús d'unes polítiques sensibles per a ambdues ideologies: les de gestió de la diversitat lingüística, especialment en contextos on també es donen conflictes relacionats amb la llengua i la identitat nacional.

La tesi central defensada per Cetrà és que les disputes lingüístiques a Catalunya i a Flandes (i probablement també a d'altres contextos similars) no es donen entre liberals —preocupats només pels drets individuals— i nacionalistes —que prioritzen el grup o la nació—, sinó entre diferents interpretacions del nacionalisme liberal. Per a Cetrà, “defenders and opponents of the controversial policies rely in different forms and degrees on the view that membership to national groups is important for individuals” (p. 2). Agafant com a fonament el treball del filòsof polític Will Kymlicka (1995) i la seva defensa del grup com a rellevant per als drets i l'autonomia dels individus, Daniel Cetrà ens proposa una versió del nacionalisme liberal que va més enllà de la teorització de Kymlicka. El seu treball és, sobretot, una defensa en favor de *nacionalitzar el nacionalisme liberal*. Cetrà ens fa veure que, en la teoria, però sobretot en la pràctica, la dimensió nacional és molt més rellevant del que fins ara ens han explicat, i que no és només instrumental per a altres fins liberals, tal com defensa Will Kymlicka.

El llibre està dividit en set capítols. A la introducció, Cetrà exposa la seva tesi principal, els casos que ha escollit per mostrar-la i quina metodologia utilitzarà. L'autor té dues expectatives que pretén testar al llarg del llibre. En primer lloc, que els actors polítics defensors del règim lingüístic a Catalunya i a Flandes utilitzaran el vocabulari del nacionalisme liberal, mentre que els seus opositors faran servir arguments situats dins el liberalisme clàssic. En segon lloc, espera mostrar que el conflicte real no és entre liberals clàssics i nacionalistes liberals, sinó entre “competing forms of liberal nationalism” (p. 7).

En els següents dos capítols (2 i 3), l'autor desenvolupa tot el marc teòric de la seva recerca. Al capítol 2 exposa quines són les principals escoles de pensament que relacionen els drets individuals (liberalisme) i els drets específics de grup nacional i/o cultural (nacionalisme). Cetrà en detecta tres: (a) el liberalisme clàssic, que ell personifica en el treball del filòsof Brian Barry (2001) i que identifica com una tradició que prioritza els drets individuals i defensa la neutralitat de l'estat respecte a les diferents concepcions del bé que un individu pot perseguir; (b) el comunitarisme, liderada sobretot pel filòsof quebequès Charles Taylor (1994), i que destaca per la seva crítica al liberalisme clàssic a causa de la seva concepció massa individualista i poc arrelada a concepcions més grupals de l'individu; (c) i el nacionalisme liberal, originalment teoritzada durant els anys 90 del segle xx pel filòsof polític Will Kymlicka (1995), que intenta reconciliar la tradició liberal amb la nacionalista posant l'èmfasi en com la pertinença a un grup cultural o nacional és instrumentalment rellevant per als valors liberals, com podria ser l'autonomia dels individus. En aquest sentit, Cetrà exposa la seva simpatia per la tercera tradició, el nacionalisme liberal, i la seva concepció de l'individu com un ésser contextual que es preocupa de la seva cultura grupal, perquè el grup li ofereix un context d'eleccions valuoses. Tanmateix, Cetrà també hi detecta dos problemes: un d'empíric, ja que veu poc plausible la visió dels grups com a estancs i homogenis que té Kymlicka; i un altre de més teòric, on critica Kymlicka per ser massa “instrumentalista” amb el fet nacional. Per a Cetrà, cal *nacionalitzar* el nacionalisme liberal, i posar més èmfasi en la rellevància del fet nacional i el seu valor normatiu per a l'individu, i no només entendre aquesta dimensió més grupal des d'una perspectiva purament instrumental per tal d'aconterar alguns valors liberals.

Al capítol 3 Cetrà desenvolupa una mica més el marc teòric, i estableix una relació innovadora entre les teories del nacionalisme i les teories normatives de la justícia lingüística. Primer que tot fa una revisió de les teories del nacionalisme, començant per l'essencialisme i arribant al constructivisme d'acadèmics com Gellner o Anderson, preeminents dins aquest camp avui dia. Tot seguit passa de la part més descriptiva sobre el fet nacional de l'apartat anterior a l'exploració dels àmbits més normatius sobre la llengua: el que dins la filosofia política s'anomena *justícia lingüística* (p. 40) i que s'encarrega de valorar com hauria de ser una política lingüística per tal de ser considerada justa. En aquest sentit, Cetrà assenyala, d'una banda, que la relació entre nació i llengua és políticament construïda: neix fruit de la mobilització d'activistes i de les accions dels mateixos estats; de l'altra, que la relació és, per tant, dinàmica, i que varia segons els contextos.

El rol que tenen les llengües dins els projectes nacionalistes (siguin d'estat o no) varien segons l'espai i el temps. En aquest sentit, les teories del nacionalisme i les de la justícia lingüística es poden ajudar i reforçar mútuament.

Tot seguit, Daniel Cetrà fa la seva anàlisi de camp aplicant el marc teòric als dos casos que analitza: Catalunya i Flandes. En primer lloc, al capítol 4 exposa la famosa teoria de Miroslav Hroch (2000) sobre les tres fases¹ per les quals passa tot moviment nacionalista, per tal d'explicar l'evolució del nacionalisme i les disputes lingüístiques a Catalunya i a Flandes. En la seva recerca explica que les dues primeres fases són similars a ambdós llocs però que, en canvi, la tercera és molt diferent. Per a Cetrà, el fet que a Flandes s'apliqués el principi de territorialitat ("un territori, una llengua") explica per què el seu conflicte és bàsicament sobre fronteres, mentre que la dictadura franquista i la gran arribada d'immigrants castellanoparlants a Catalunya expliquen per què és el sistema educatiu, amb el seu règim lingüístic, el que està situat al mig de la disputa.

En segon lloc, als capítols 5 i 6 Cetrà exposa les disputes lingüístiques esdevingudes a Catalunya i a Flandes mitjançant entrevistes als principals actors afectats i l'anàlisi de sessions parlamentàries o programes dels principals partits i actors polítics. A partir d'aquí, Cetrà examina els principals arguments i discursos públics sobre aquestes disputes. El cas català és exposat al capítol 5, on Cetrà analitza sobretot el conflicte sobre el règim lingüístic del sistema educatiu, tècnicament anomenat *sistema de conjunció lingüística*. D'una banda, exposa els principals arguments a favor del sistema (i de la preeminència del català en l'àmbit educatiu), la majoria dels quals giren al voltant de consideracions grupals com la protecció de la cohesió social a Catalunya. El català és vist per aquests actors com la llengua pròpia (o, més recentment, com la llengua comuna) de Catalunya i principal vehicle d'integració i cohesió. D'altra banda, descriu com els detractors del sistema es focalitzen en els drets individuals, argumentant que el model català de conjunció lingüística ataca el dret constitucional a ser educat en castellà, que discrimina els infants castellanoparlants i que, a més, adoctrina els nens i nenes en favor dels postulats nacionalistes catalans. Per a Cetrà, malgrat que aquests arguments tenen una aparença liberal, també assumeixen, encara que sigui implícitament, una dimensió nacional. Els arguments contraris al règim lingüístic català solen donar per fets certs elements (p. ex., que només existeix el deure d'aprendre castellà i no les altres llengües oficials) basats en l'assumpció d'Espanya com a nació.

El cas flamenc és exposat al capítol 6, on Cetrà analitza els discursos existents en la disputa pels municipis flamencs perifèrics de Brussel·les i el seu règim lingüístic. D'una banda, la majoria d'actors polítics flamencs demanen l'aplicació estricta del monolingüisme territorial, ja que el consideren positiu per integrar els nousvinguts, per protegir l'estatus del neerlandès com a llengua comuna de l'esfera pública flamenca i per defensar la integritat territorial de Flandes. D'altra banda, els actors polítics francòfons s'oposen a la territorialitat estricta argumentant que cal protegir la minoria francòfona dins el territori flamenc de les possibles discriminacions i excessos exercits per les autoritats flamenques. Alhora, també exposen que cal combatre la territorialitat estricta per tal de reflectir les majories democràtiques i la composició lingüística (amb majoria francòfona) de certs municipis de la perifèria flamenca de Brussel·les. Per a Cetrà, la dimensió nacional o grupal és força evident en ambdós bàndols en el cas de Flandes, mentre que a Catalunya els oponents al sistema català solen usar una terminologia més liberal.

Al capítol 7 Cetrà tracta de connectar els arguments exposats en els dos capítols anteriors sobre les disputes a Catalunya i a Flandes amb el debat exposat als primers capítols sobre el nacionalisme i la tradició liberal. En aquest sentit, Cetrà justifica que totes les posicions polítiques exposades en les disputes catalana i flamenca tenen en consideració, en major o menor mesura, el fet nacional. Per tant, conclou que els conflictes exposats no s'expressen com un dilema entre el liberalisme clàssic i el nacionalisme liberal, sinó entre diferents maneres d'entendre el nacionalisme liberal. En aquest sentit, la seva hipòtesi inicial, segons la qual els defensors dels sistemes lingüístics català i flamenc s'expressarien més en termes nacionalistes liberals mentre que els seus detractors ho farien en el llenguatge liberal clàssic, no és certa. Tots ho fan en clau nacionalista liberal, tot i que en diferents graus —el que ell anomena, basant-se en el treball de Kennedy (2013), "*nacionalisme liberal*", per a aquells que fan més èmfasi en la dimensió més grupal o nacional, i el que anomena "*nacionalisme liberal*", per als que emfasitzen més la dimensió liberal.

¹ La primera fase és un període que es caracteritza per l'interès dels individus per la seva llengua i altres fets culturals, però sense gaire consciència política. La segona és un període d'agitació nacional, on la consciència nacional guanya força i es comencen a fer reclamacions polítiques. Finalment, en la tercera fase neix un moviment nacional de masses.

L'obra de Daniel Cetrà és, sens dubte, una aportació substantiva en dos àmbits acadèmics: tant per a la filosofia política com per a aquells que treballen en àmbits més empírics com la sociolingüística o la ciència política. La interdisciplinarietat amb què enfoca la recerca ja és una novetat en si mateixa. Llevat d'algunes poques excepcions (Peled, Ives i Ricento, 2014), no és comú aproximar-se a la política lingüística des d'aquesta perspectiva interdisciplinària, capaç d'aportar novetats per a totes les disciplines implicades. Especialment rellevant per a la teoria política és el seu suggeriment que cal nacionalitzar el nacionalisme liberal. Mentre que la teoria política normativa sol estar molt focalitzada en conceptes filosòfics normatius, abstractes i poc arrelats en la realitat existent, el suggeriment de Cetrà després d'analitzar els discursos existents en l'àmbit de la política lingüística ens ajuda a expandir els horitzons de la disciplina i a considerar àmbits teòrics que fins ara estaven inexplorats.

Referències

- Barry, Brian. (2001). *Culture and equality: An egalitarian critique of multiculturalism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hroch, Miroslav. (2000). *Social preconditions of national revival in Europe: A comparative analysis of the social composition of patriotic groups among the smaller European nations*. Nova York: Columbia University Press.
- Kennedy, James. (2013). *Liberal nationalisms: Empire, state, and civil society in Scotland and Quebec*. Mont-real: McGill-Queen's University Press.
- Kymlicka, Will. (1995). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Peled, Yael, Ives, Peter, i Ricento, Thomas. (2014). Introduction to the thematic issue: language policy and political theory. *Language Policy*, 13(4), 295-300.
- Taylor, Charles. (1994). *Multiculturalism and 'the politics of recognition'*. Princeton: Princeton University Press.